

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1892
: L 40:88 A /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 A

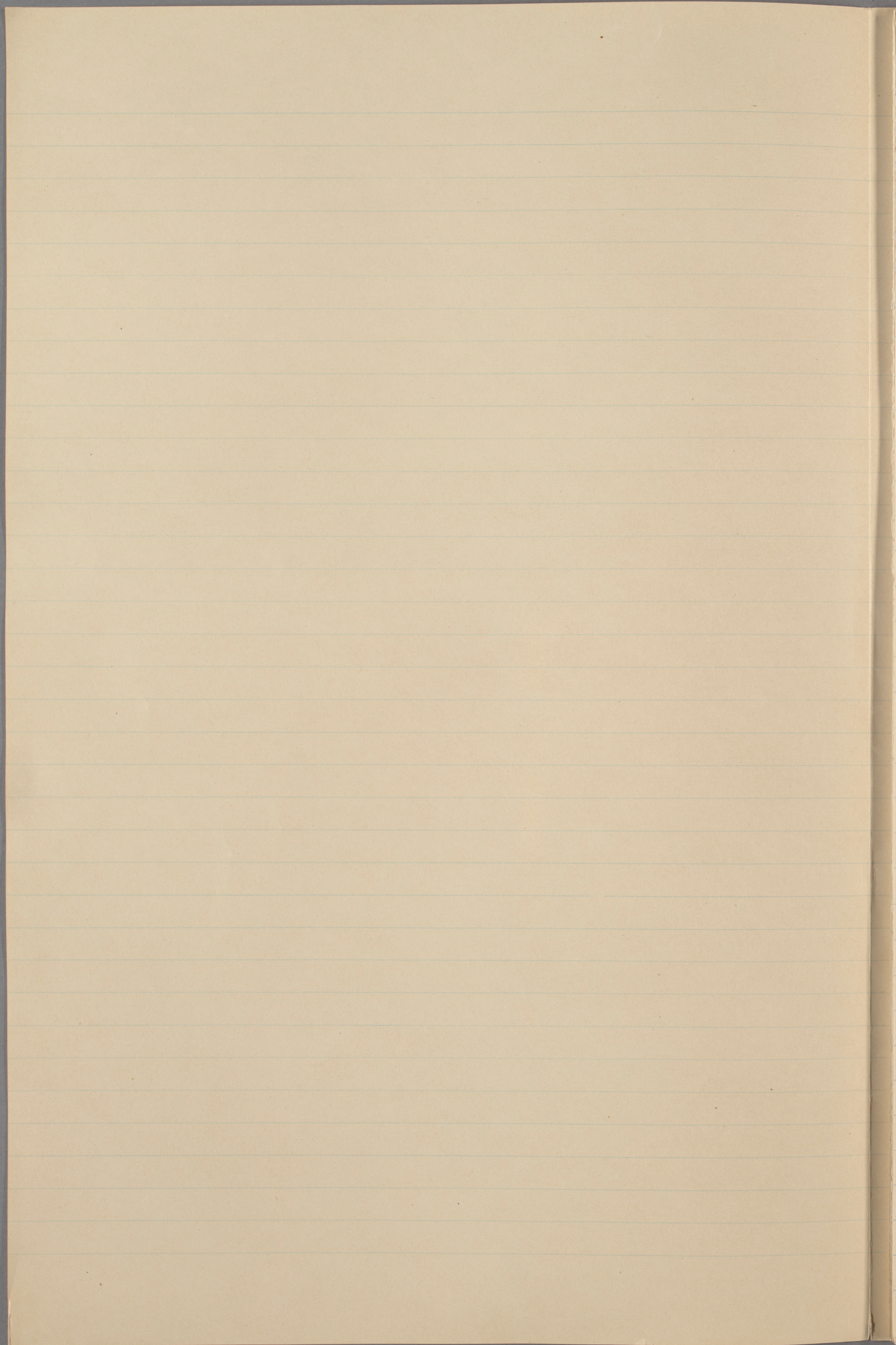
National Library
of Sweden

L 40 : 88 A : 9

9.

1/3 1892

(9 bl.)

Innan jag från den senast skildrade flandiska ungrenässansen går tillbaka till den italienska, förde en blick borta ^{1400-talets underkant} egnes den ~~ty~~ samtida tyska målarekonsten. Detta är mycket hellre som den ~~gotiska~~ medeltidsriten, den gotiska, innan vi för alltid ^{den} lämna henne, här räcker oss handen till ett ~~innerligt~~ ^{vacker} oförgätligt farväl.

Uppert af alla målarskolor i Tyskland var, så vitt man nu känner det, skolan i Köln. Den veck, innerliga kärlighet, som uttrycker sig i den gotiska stils gestalter, framträder i ungdomens verkare, innerligare än ~~här~~ i den kölniska skolan. Och härmed firar hon en fin känsla för ädla former, behag i sig, hvilket är så mycket märkligare, om en ädel uppfostrning af människogestalten annars är sällspord, knappt till finnauder i de öfriga samtida och något senare tyska målarskolorna. Öfver den kölniska skolans bättre verk ~~är utbredd en~~ ^{andas en orkuld} ~~en~~ och en huldhet, en bevislig ljufhet och en religiös idealitet, hvartill ingen annan målarskola i äldre och nyare tider har något liknande att uppvisa. Och på samma gång som fasthåller den gotiska traditionen, har hon ^{lät sig} sinnet öppet, öfver ~~den gotiska~~ ^{den gotiska} ~~traditionens~~ ^{svakra sidor} ~~svakra sidor~~ ^{gör} hon, för ~~verkligheten~~ och ^{går} i sin kärlek till naturen, i sin blick för verkligheten, ett betydande framsteg i realistisk riktning, ehuru hon emelligen icke deltagit i den fullständiga framtidsändring af det realistiska, som 1400-talets flandiska skola gjorde.

No 46. Detta visar sig förhållandevis i det verk, hvarest vi se en afbildning ^{en} här. Det firades för i Kölns rikskapell. Det finnes nu i ett kyrkapell i Kölnerdörmen och är allmänt känt under namnet "Kölner Dömbild." Huru dess mästare ^{var} visste man länge icke. Han, liksom hans kolleger, ^{har} undvölit att signera sina tablour. De torde i sin blygsamhet ~~kun~~ icke ha anat, att eftervärlden skulle ^{spörja om} efterspåga deras namn. Också var den sociala ställning, som konstnärerna i Tyskland, på långt när icke dösa om, som deras flandiska och framför allt deras gjälfmedvetne, Wolte och af folket firade italienska kollegers. Den rika feodalism, som då och länge därefter tryckte på Tyskland, ställde den simplaste och okunnigaste ^{hög} jentker öfver den ypperste konstnär, och en borgare, s. lyckats samla ^{smådjur} ^{som till en höjman} ~~peuninger~~ ^{en}, s. saxlat ^{emellan han var konstnär} mindre, men smyghat sin stads tempel och byggnader, med ädla konstverk.

1/3. 92.

Hvar Dömbildens mästare var vet man i själva verket ännu icke med
 full säkerhet. När Albrecht Dürer ^{i det flyglarnes århemdröda} gjorde en resa till Ne-
 derländerna, fird han dagbok. Dagboken är bevarad. Den meddelar, att
 när mästern Albrecht ~~är~~ var i Köln, beklade han en viss summa penningar,
 för att man skulle öppna flyglarne till den ^{altar} tafel, som mästern Stefan målat.
 Konsthistorikerna ha i ^{välbes} studens ~~det~~ arkiver efterletat denne mästern Stefan
 och ~~funnit~~ ^{blä} funnit notiser om en målare Stefan Lochener från Boustane,
 som på yngre var rådman inom st Kölns målarskille och afled 1491. Det
 är sannolikt, att det är han, Stefan Lochener, som målat den berömda
 dömbilden.

Likasom på altaret i Gent, är äfven detta altar måladt på utridan,
 men sparar, likasom det, sin färgkraft, till den flyglarne blifvit upp-
 slagna. På utridan är Marie bebäddare framstild. Med uppslagna,
 flyglar vinn altaret de målningar, s. här äro ^{af} bildade. I midtan
 jungfru Maria med barnet. Hon är icke den gotiska ^{spänd} stils hiuladrottning;
 hon är en kallt i ^{lär} älskord jordisk kvinna, skuren på samma gång med-
 veten af sin betydelse som moder till honom, hvars fidele änglar be-
 bädat och s. skall kallas Gullu m. Med vänstra handen berör hon Jesus-
 barnets ena fot. ^{Det värda} Barnet själft, som välsignande höjer handen och betraktar
 den knäböjande mannen bredvid honom, ^{där} åprorakar genom det lyckliga
 motivet för den hållning i den lilla kroppens förtäffliga modellering. |
 Det är de tre vise männen, Konungarne från Österland, som nu påbära
 sina gåvor till honom. Den ene af de två knäböjande Konungarne är en
 imponerande gestalt med högtidligt allero i dragen; hans kollega i
 andra sidan har en vanligare ansiktsbildning. Båda äro näckända
 porträttfigurer. Den tredje Konungen, som baktom, väntande på tillfälle
 att knäböja i framrätta sin gåvan

I det ena sidofältet ser man i speken för stilkäddade stridsmän och
 med korsarna i hand den hel. Gercon i gyllene rustning. Till vänster den
 hel. Ursula, anförinnan för de 11000 jungfrurna. Hvar legenden har
 att förmåla om henne i den berömda jag i fredags. Jungfrurna hafva
^{vackra} ^{runda} ^{starka} glada, barnansikten, här s. på Hans Meulings tafel, s. jag
 fört varit. Detta och figurernas kraftige proportioner visa, att Stefan
 Lochener i åtskilligt brutit med traditionerna från den äldre rent
 gotiska målarskolan i Köln. Hvar man kallar den ideala klädre,

1/3. 92.

1/3. 92.

1/3. 92.

som en liten Kung i Marias stöte. Jungfru, smyckad med kruskrönta
^{perl- och ädelstensspilande}
 guld krona, sjuks och med den präktiga ~~skrud~~^{skrud} bär denna skrud
 allmest till barnets ära och synes alldeles firnjunken i dens betraktande.
 Änglar i skinnande kläder, med ättliga barnansikten i lockiga kappor,
 muscivon på orgel, harpa och luta, tillbedja det, ricka det frukter eller
 bryta ~~blommar~~^{rosor} från den fruktande spalten, s. bakom Maria höjer sig mot
 tafelns guldgrund. Öfver ses Gud fader och två änglar, s. draga en dra-
^{of guld}
 pen tillbaka, för att visa världen denna härlighet. - Hwad de konstnärer
 nått känt sig lycklige, s. kunde drömma sig ljupa scener och kunde
 måla dem, firvisade omv åskådare med tillräckligt friskhet och naivitet
 för att kunna firhjas af dens vidana verk!

N° 48. Från den kölniska skolans öfvergår jag till den samtida
^{rom}
 schwabiske, för att firvisa ett par prof af den. Se tillknipras
 en på sin tid mycket betydande mästare, guldsmedsonen Martin
 Schongauer, s. afled vid unga år i sin fidelestad Colmar år 1488.
 "Vackre Martin", som Colmarboarne kallade honom, ~~han~~ fick redan af sin
 samtida det ståtliga epitetet "pictorum gloria", "målarnes ära". Han
^{Schongauer}
 hade studerat i Plaudern, under den af mig firat ståtande mästaren
^{och han hann uttrita mycket under sin korta lifstid, tackt vare sin flit och en lycklig choronisk skilling.}
 Rogier v. d. Weyden. Han var afseu en god kopparstickare och gravör.

Bland målningar, som tillknipras honom, är den här afbildade,
 hvars original firvans i Martinshyrkan i Colmar. Det är samma
 ämne, som vi nyr firut sett behandladt: jungfru Maria i voregård.
 Maria sitta på en gräsbänk och håller i sin famn Jesusbarnet, s. stagit sin
 arm om hennes hals. Öfver båda ansikten en stämning af allvar och vemod.
 Änglar hålla en präktig krona öfver hennes kappor. Bakom henne står mot
 tafelns guldgrund en spalten, på i hvilka mångfärgade fåglar stagit sig
 ned. Markan framför Marias sitter lyser af blommar och smultron. Marias
 mantel är röd, änglarnas blå. Skulpturernas typ och kroppsformerna påminna
 om Schongauers lärare Rogier v. d. Weyden, ^{och} ~~si afseu de~~ Rogier tecknar
 bättre än lärjungen. Barnets kropp är icke välteknad, ^{och} ~~och~~ bättre
 än de flesta samtida tyske målare skulle ha gjort det. I alla teckna de

Hans rykte och hans binnam sträckt sig äfven till Frankrike och Italien,
 Fransmännen kallade honom Beau Martin, italiensarne Del Martino. Det
 finns i Erlangens universitet ett självporträtt af honom, som med sina vackra,
 vordiga, ~~vackra~~ gosselika drag firskera iustämmer med benämningen,

1/3. 92.

1/3. 92.

1/3. 92.

och nederländerna i sin hufvud
 än flandrarne, men de sakna deras finare bildning, saktet och smak.
 Deras teoretiska vetande och förkunskadom äro för otillräckliga för de
 situationer de vilja skildra. Än bli deras figurer styfva med tunga
 kantiga ränder; än ^{blir} ~~är~~ den realism, som de fått från Fländern, öfver-
 träd en naturalism, som i sin raket står öfver till naturkarrikatur.
 Jämför man dessa realistiske målarnes ^{verk} med den idealistiske mästare
 Stefan Lochners och hans skolas, så förskinner det, som om den tyska
 konsten efter Stefans tid drabbats af ett syndafäll. Den
 ädel^{het} s. prögade Künsterkolan, är borta, och i dess ställe har kom-
 mit något handtvaksmerigt, ett arbete med grof ^{och fämligen} serfarna händer,
^{för} öfverdådiga öga och ^{för} ~~skulturer~~ odladt känslolif. Den äromärkning gäller
 mängden af de tyske målare, vilkas namn och verk jag i denna öfversigt
 förbigår. I detta skura de tyske Konstnärerna tillhöfve den mest bildade
 klassen i det dåvarande tyska riket, nämligen borgareklassen i
 de närliggande städerna, ty hord Tycklands adel då vidkom, var den
 nedsjunken i riket i förvidring. Men de tyske städerna kunde dock
 i bildning och i rikedom icke mätta sig med de flandrarne, och ^{öfver} ~~mer~~
 dem låg en ande af tung och trång kalkborgerlighet, som speglar
 sig öfver i dens konst. ~~Vid~~ De sociala förhållandena bidrogo mycket
 till ~~att~~ ^{hålla den tyska konsten} ~~hålla den tyska konsten~~ ~~och borgareståndet~~ ~~voro de~~, nere, medan den italienska,
 var som under medeltiden länge varit den tyska underlägsen, stöt upp
 med underbar fart och slog ut i de härligaste blommar, och medan
 den flandisk-nederländska allt potfarande blomstrade och förberedde, de
 triumfer, s. senare århundraden fingo fin inom henne. De flandriske
 målarnes, lefde, liksom de tyske, under tidans skriförhållanden; de bildade
 gillen och voro handtrakkare på samma gång som konstnärer. Men de
 ätnjito ynnest, och erkännande af Konstalskande furstar och stormän;
 det kände, att de upptogos i deras umgänges kretsar, de hade en bättre
 social ställning, och hade därför och en ^{från} konstnärlig hederkänsla. Tyck-
 lands rie ~~och~~ furstar i herrar, ^{hade} ~~stodde~~ de bildade konsternas idkare,
 ingen aktning och ingen uppmärksamhet att vänta. De voro följare i pur-
 pur och karnek. Ännu Albrekt Dürer hade att klaga öfver den tyckta
 ställning, ^{och} ~~hade~~ den misaktning, kvarunder han hade att arbeta. Till-
 ochmed en så högnådd ~~Kejs~~ herrskare som Kejsar Maximilian, tilloshad
 ridet i konstnärstaden Nürnberg, drog sig för att autständigt betala

1/3. 92.

1/3. 92.

